

DE IDEALE SAMENLEVING: ZOEKTOCHT NAAR EEN UTOPISCHE TRADITIE

DOOR ANNE LELOUX¹

ABSTRACT

Studies naar utopieën beperken zich doorgaans tot eurocentrische definities en denkkeelden. Dit onderzoek doorbreekt deze norm, door de gevestigde definitie van een utopie los te laten en op zoek te gaan naar een utopische traditie in China. Het utopisch gedachtegoed wordt verrijkt met eeuwenoude Chinese filosofie, bestaande uit zowel confucianistische als daoïstische idealen. Op deze manier tracht dit onderzoek bekende utopische visies te verdiepen en deze samen te brengen met het Chinese gedachtegoed, waarin harmonie centraal staat. Het blijkt dat utopische denkkeelden zich niet enkel beperken tot een bepaald geografisch gebied of cultureel gedachtegoed. Aan de hand van dit onderzoek stel ik voor de definitie van utopie breed te formuleren: een universeel menselijk verlangen naar een betere samenleving.

SLEUTELWOORDEN: utopie, confucianisme, daoïsme, gedachtegoed, culturele verschillen

INLEIDING

Een kleine kat gaat op zoek naar een ideale wereld in de Chinese kinderfilm *Mao yu Taohuayuan* 猫与桃花源, oftewel 'katten en de perzikbloesembron'. Chinese kinderen leggen een verband tussen 'perzikbloesembron' en 'utopie', dankzij de populariteit van het eeuwenoude verhaal over de perzikbloesembron van Tao Yuanming 陶渊明 (365–427).

Het verhaal van de perzikbloesembron gaat over een visser die afdwaalt van de stroom en ineens omringd is door perzikbloesem bomen. Hij

1 Anne Leloux (1998) behaalde cum laude haar bachelor Chinastudies in Leiden (2021) en studeert tegenwoordig de master 'China Business and Economics' aan de universiteit van Würzburg. Ze is gefascineerd door het hedendaagse China, met bijzondere interesse in de rol van vrouwen, thema's omtrent duurzaamheid en innovatie, en bovenal de ondernemersdrift van de Chinese bevolking. Na haar afstuderen wil ze internationale bedrijven ondersteunen hun weg te vinden in China.
E-mail: anne.leloux@hotmail.com

ziet een opening in een grot waar hij doorheen kruipt en ontdekt een ideale samenleving afgesloten van de maatschappij, waarin iedereen gelijk is en vreedig samenleeft. Na zijn vertrek is hij niet in staat deze utopie ooit weer op te sporen.

Deze vertelling wordt gezien als de beroemdste utopische vertelling in China en heeft zo veel bekendheid vergaard dat het woord ‘perzikbloesembron’ synoniem staat voor het woord ‘utopie’ in het Chinees (Zhang Longxi 2002, 13). Andere woorden voor utopie in het Chinees zijn: *lixiangguo* 理想國, letterlijk ‘ideale samenleving’, *wutuobang* 乌托邦, een Chinees leenwoord voor het Engelse ‘utopia’, *datong shijie* 大同世界, ‘wereld van grote eenheid’ en *wuyouxiang* 乌有乡 met als letterlijke vertaling ‘illusionair land’. Met deze verscheidenheid aan termen voor ‘utopie’ lijkt het onomstotelijk dat China een uitgebreide utopische traditie kent. Onder geleerden bestaat er echter geen consensus over deze kwestie.

De wetenschap is het er niet over eens of China een utopische traditie kent en waar deze traditie uit zou bestaan. Doorgaans wordt het idee van een utopie gezien als een westers concept, omdat de definitie van een utopie en de theorieën over dit onderwerp allemaal hun oorsprong vinden in het Westen (Dutton 2010, 223). Er zijn twee werken die aangemerkt worden als het begin van de utopische traditie in het Westen, namelijk Plato’s *Republiek* of *Utopia* van Thomas More (Dutton 2010, 223). In onderzoeken naar utopische tradities wordt vaak deze westerse conceptualisatie van een utopie geprojecteerd op andere culturen, maar is deze eurocentrische conceptualisatie wel altijd een geschikt uitgangspunt voor de studie naar utopieën? Hoewel sommige wetenschappers beweren dat er überhaupt geen utopische traditie bestaat in het “Oosten”, zijn andere geleerden van mening dat China de uitzondering is en wel degelijk een utopische traditie kent (Ho 1983–1986, 19; Zhang Longxi 2002, 6). Vanuit deze discussie ontstaat de vraag waar dit artikel zich over buigt: ‘Kent China een utopische traditie en waar zou deze op gebaseerd zijn?’

METHODOLOGIE

Aan de hand van onderzoeken die tot op heden uitgevoerd zijn naar utopieën in China wordt in dit onderzoek getracht een antwoord te vinden op deze vraag. Dit artikel geeft een overzicht van studies naar utopieën, vergelijkt de uitkomsten van deze onderzoeken met elkaar en voegt nieuwe inzichten toe.

Deze studie kijkt voorbij westerse perspectieven met het gebruik van zowel Engelse als Chineestalige bronnen en laat zich niet beperken door een enkel vakgebied. Door gevestigde denkbeelden kritisch in vraag te stellen en nieuwe cultuurgebieden te betrekken, wordt het debat over utopisch gedachtegoed verrijkt en inclusiever.

Allereerst vergelijk ik de utopische traditie in het Westen met een utopische traditie in China. Vervolgens bespreek ik de van oudsher meest invloedrijke filosofische stromingen binnen China, het confucianisme en het daoïsme, en de ideeën die zij hebben voortgebracht over de inrichting van een ideale samenleving. Dat er een utopische traditie is voortgevloeid uit China's lange geschiedenis en hoe deze eruit ziet, blijkt uit dit onderzoek.

UTOPIEËN IN HET WESTEN EN CHINA

Het merendeel van de verwijzingen naar het ontstaan en het verloop van een utopische traditie baseren zich op westerse tradities en wereldbeelden met Plato en Thomas More als uitgangspunt (Dutton 2010, 223). Wanneer je echter aanneemt dat het verlangen naar een betere wereld een universeel menselijk concept is, is het niet aannemelijk dat een utopische traditie zich beperkt tot het Westen. Verschillen in de vorming van utopieën bestaan logischerwijs, omdat deze gevormd zijn in een andere context qua demografie, natuurlijke omgeving en inrichting van de samenleving in het algemeen (Shi Ran 2017, 1423).

Een van de belangrijkste redenen waarom de utopische traditie wordt gezien als een westers product, is dat het Westen complete utopische verhalen heeft voortgebracht. In China daarentegen wordt alleen het verhaal over de Perzikbloesembron aangemerkt als een complete utopie en daarom wordt het vaak vergeleken met *Utopia* van Thomas More (Fokkema 2011, 165). Het is echter tamelijk beperkt om slechts complete verhalen te beschouwen als onderdeel van een utopische traditie. In dit onderzoek verwerp ik deze vorm van tunnelvisie, op zoek naar een breder blikveld waarin utopische elementen op grotere schaal gevonden worden in China, verspreid over Chinese filosofie, poëzie, fictie en verschillende oude klassieken, waarin utopisch denken over een 'onbereikbaar ideaal' zich uitte (Fokkema 2011, 192; Shi Ran 2017, 1423). De term 'utopie' is niet breed genoeg om al deze elementen te bevatten en wellicht is het concept "interculturele voorstellingen van het ideale" beter geschikt (Dutton 2010, 224). Wanneer het op deze manier gesteld

wordt, bestaat er geen twijfel dat China een traditie heeft van 'voorstellingen van het ideale'.

Secularisme wordt gezien als een fundamentele factor voor het creëren van een utopie. Alleen als de mens het beeld van een goddelijk paradijs loslaat, bestaat er ruimte voor de vorming van een utopie (Zhang Longxi 2002, 4). De Chinese samenleving heeft ogenschijnlijk nooit onder invloed gestaan van een dominante religie zoals het christendom, maar de invloed van het confucianisme bracht juist een seculiere samenleving voort (Zhang Longxi 2002, 7). Een ander essentieel karakter van een utopie is de ontevredenheid over de status quo. Een utopie verstrekt de oplossing voor fundamentele problemen van een samenleving en het dromen over een beter bestaan weerspiegelt de onvrede over de status quo, waaruit de wens ontstaat om te veranderen of zelfs te ontsnappen (Levitas 2003, 5; Chiang 2009, 97). Het is ook niet verbazingwekkend dat Ho (1983–1986, 21) beargumenteert dat de Chinese utopische traditie opbloede tijdens de periode van de Strijdende Staten (453–221 v. Chr.), een tijd van crisis. Politieke onrust en economische crises zijn te vinden in zowel de Chinese als de westerse geschiedenis, waardoor er logischerwijs ook in China voorstellingen van het ideale zijn verschenen.

Dat een utopie een verlangen naar verandering reflecteert vanuit onvrede is begrijpelijk, maar vooruitgang zelf staat lijnrecht tegenover het beeld van een utopie. Vooruitgang is een onderdeel van het realiseren van utopieën, maar de eindstaat zou altijd een tijdloze perfecte staat moeten zijn (Zhang Longxi 2002, 1). Callahan (2003, 242) legt uit dat vooruitgang verband houdt met moderniteit en afwezig is in het klassieke Chinese gedachtegoed, dat vooral draait om harmonie en cyclisch is in plaats van dat het een streven naar meer voedt. De constante drang naar vooruitgang in het Westen roept bijna twijfels op of het Westen dan wel een gunstig klimaat heeft voor het bloeien van utopieën.

Naast de verschillende percepties van het Westen en China over het idee van vooruitgang, kan er een verschil herkend worden tussen stedelijke en rurale voorstellingen van het ideale. Klassieke Chinese utopieën draaien voornamelijk om zelfbestuur binnen een kleine rurale gemeenschap, wat een contrast vormde met de realiteit van een autoritair systeem (Shi Ran 2017, 1427). Westerse utopieën daarentegen reflecteerden de realiteit van de samenleving en articuleerden ideeën over de beste vorm van autoriteit qua bestuur, organisatie en regels (Shi Ran 2017, 1427).

Dat Chinese voorstellingen van de ideale samenleving een ander perspectief bieden dan de westerse voorstellingen, betekent niet direct dat ze

niet aangemerkt kunnen worden als utopie. Laten we de westerse definitie van een utopie loslaten om de utopische traditie van China te bestuderen. In China wordt er ook al meer dan 2000 jaar nagedacht over een nieuwe ideale samenleving uit onvrede met de status quo, maar deze ideeën worden op het eerste gezicht niet herkend als utopisch, veelal omdat ze niet binnen de kaders van de gevestigde westerse ideeën van een utopie passen. Het confucianisme heeft daarnaast de seculiere omgeving geschept die ruimte bood voor verschillende denkbeelden over utopieën en bleek als filosofie een vruchtbare bron voor de opkomst van utopische gedachten.

DE IDEALE SAMENLEVING VOLGENS CONFUCIANISTEN

Confucianisme speelt al meer dan 2000 jaar een grote rol in het Chinese denken. Het confucianisme, als seculier gedachtegoed, beroept zich op de leer van Confucius, die leefde in de turbulente Lente en Herfst-periode (722–481 v. Chr., Zhang Xinxin 2014, 56). Deugdzaamheid en eenheid waren belangrijke pijlers voor Confucius en zij die in zijn voetsporen traden. De juiste moraal kan gecultiveerd worden door onder andere studie en rituelen, zodat men verandert in een *junzi* 君子, een nobel persoon (Van der Leeuw 2011, 39). Confucius' idee van eenheid als ideaal manifesteert zich in het begrip *datong* 大同, dat vertaald kan worden als 'grote eenheid'. Wanneer mensen samenleven in harmonie en niet enkel omkijken naar zichzelf en hun eigen familie, kan het ideaal van de grote eenheid gerealiseerd worden (Callahan 2004, 573). Aangezien het tijdperk waarin Confucius zelf leefde verre van harmonieus was, baseerde hij zijn ideeën over een ideale samenleving op het begin van de Zhou dynastie (1000–221 v. Chr.), dat in de ogen van Confucius het gouden tijdperk was (Fokkema 2011, 170).

Het verlangen naar een gouden tijdperk is een van de vier categorieën binnen het utopische genre (Dutton 2010, 223; Zhang Xinxin 2014, 55). Het verlangen van Confucius om de glorieuze tijden van de Zhou-dynastie in ere te herstellen is dus een aanwijzing voor het bestaan van een utopische traditie in China. Om uit de periode van verval te komen en terug te gaan naar die perfecte staat, moet men zichzelf inzetten en moreel cultiveren. Confucius vond dat de maatschappij gebouwd moest worden op de moraal van de heerser en niet op bevelen en straffen, want alleen wanneer elk individu ernaar streeft een *junzi* te worden, kan de cultuur van dit verloren gouden tijdperk opnieuw opbloeien (Fokkema 2011, 169; Zhang Longxi 2002, 8). De histori-

sche utopie van de Zhou-dynastie, zoals Fokkema (2011, 169) het omschrijft, is het voorbeeld van de volmaakte *junzi*-staat.

Naast het verlangen naar een gouden tijdperk kan het *junzi*-ideaal op zichzelf ook gezien worden als een utopisch element binnen het confucianisme. Het creëren van een *junzi*, een nobel persoon, is gebaseerd op het cultiveren van kennis, het correct uitvoeren van rituelen en het kweken van de juiste moraal. Behandel anderen zoals jij ook behandeld wilt worden, wees medemenselijk en heb respect voor je ouders en de heerser, zijn enkele deugden die hier onderdeel van uitmaken. Een voorstelling van een samenleving waarin ieder individu zich deugdzaam gedraagt en misdaad niet bestaat, is een utopie op zich. Wanneer iedereen correct rituelen uitvoert en een deugdzaam karakter heeft, kan er volgens Confucius de staat van *datong* bereikt worden.

De ‘grote eenheid’ die vaak verschijnt in confucianistische werken, kan gezien worden als het sleutelbegrip tot utopieën in China. Wanneer de wereld een grote eenheid is, is alles met elkaar in balans en bestaat er een gelijkwaardige en rechtvaardige samenleving, waarin burgers zich samen inzetten voor de gemeenschap in plaats van alleen te gaan voor hun eigen gewin of zich alleen te bekommeren om zichzelf, misdaad bestaat niet (Shi Ran 2017, 1424). De wereld van de grote eenheid was de droom van elke Chinese filosoof, denker en politicus (Ho 1983–1986, 24). Ook bij moderne utopische denkers is het ideaal van *datong* een favoriet. Voorbeelden hiervan zijn Kang Youwei en Sun Yat-Sen, die in de 20e eeuw zochten naar een utopie waarin de hele wereld een was en het *datong*-ideaal van Confucius triomfeerde (Guo 2003, 203). Misschien wel de bekendste moderne Chinese utopische denker is Mao Zedong. Hij vertaalde zijn moderne beeld van *datong* naar zijn ‘dictatuur van het proletariaat’ en gebruikte communistische ideologieën om zijn utopie te verwezenlijken (Dutton 2010, 243). Ook vandaag de dag hergebruikt de Chinese Communistische Partij het klassieke idee van de grote eenheid nog steeds om een universele Chinese utopie te stichten (Callahan 2004, 575).

Het confucianisme is, als belangrijke filosofie in China, een vruchtbare bron voor utopisch denken. Het verlangen naar een gouden tijdperk, het deugdzame handelen van een *junzi* en het streven naar een universele samenleving in eenheid kunnen allemaal dienen als basis voor een utopische samenleving. Hoewel complete utopische vertellingen niet gemakkelijk te vinden zijn in Chinees gedachtegoed, blijkt dat er wel degelijk voorstellingen bestaan van een ideale en deugdzame beschaving.

DE DAOÏSTISCHE UTOPIE

Van oudsher speelt daoïsme, naast confucianisme, een significante rol in China. Het daoïsme draait voornamelijk om de kosmos, waar het confucianisme gebaseerd is op deugd. Het begrip *Dao* 道, waar het daoïsme op gebaseerd is, betekent letterlijk de ‘Weg’. De *Dao* staat aan het begin van alles en brengt alle dingen voort (Van der Leeuw 2011, 60). Een daoïst gaat op zoek naar de ‘Weg’ door middel van spirituele zelfcultivering en probeert zichzelf zo in harmonie te brengen met de kosmos. Een ander begrip dat centraal staat binnen het daoïsme is *wuwei* 无为, dat letterlijk vertaald kan worden als ‘niets doen’. Dit houdt in dat je de natuur op zijn beloop moet laten en niet moet ingrijpen in de natuurlijke gang van zaken.

Van oudsher heeft het daoïsme gefungeerd als een ‘alternatieve ideologie’, omdat deze filosofie zich voornamelijk bezighoudt met het bekritisseren en het zich afzetten tegen de samenleving of het zich onttrekken aan de huidige orde (Van der Leeuw 22, 2011). Het daoïsme kan gezien worden als een tegenhanger van het confucianisme, aangezien het confucianisme veel waarde hecht aan rituelen en studeren, terwijl het daoïsme juist wegstuurt van rituelen (Pu Hui 2010, 45–46). Hoewel beide filosofieën elkaars tegenpolen zijn, zien veel onderzoekers utopische denkbeelden in beide stromingen, zoals Zhou Liyan (2010, 8) die onderstreept dat zowel het confucianisme als het daoïsme onderdeel zijn van de Chinese utopische traditie.

Aanhangers van daoïstisch gedachtegoed zien het teruggaan naar de natuurlijke orde als de oplossing voor alle problemen in de samenleving, in tegenstelling tot het confucianisme waarin het opzetten van een geforceerd systeem wordt gezien als de weg naar een ideale samenleving (Ho 1983–1986, 23). Daoïsten zetten zich af tegen de orde om zo terug te gaan naar het natuurlijke beloop der dingen (Ho 1983–1986, 23). Deze focus op de natuur vertaalt zich in een ideaal van een kleine rurale samenleving. De daoïstische utopie komt het beste tot zijn recht zonder alle sociale en politieke systemen, in complete anarchie.

Het daoïsme wordt door sommigen gezien als de meest vruchtbare bron voor socialistische utopieën gebaseerd op gelijkwaardigheid, aangezien daoïsten fel tegen staatsmacht zijn (Chesneaux 1968, 80). Li Guangyi (2011, 80) beargumenteert dat anarchisme het model is voor een utopie binnen het daoïsme, waarin er geen koning is en er geen feodale heersers bestaan. Het idee van een anarchie is op zichzelf al utopisch van aard, aangezien mensen van nature hiërarchische posities aannemen en erkennen. Vanwege de anar-

chistische en individuele aard werd het daoïsme altijd gezien als potentiële dreiging voor de gevestigde politieke orde (Fokkema 2011, 178). Het individu staat centraal en persoonlijke vrijheid wordt als het grootste goed gezien, wat logischerwijs leidt tot het ontkennen van gezag en dus het ideaal van een anarchie (Li Guangyi 2011, 81). In de ideale samenleving volgens daoïstische standaarden heeft ieder individu vrijheid over zijn eigen leven, wordt er niet ingegrepen door een overheid en wordt er bovendien ook niet ingegrepen in de natuurlijke gang van zaken. Dit brengt ons terug tot het concept *wuwei*, ‘niets doen’.

Wuwei betekent niet dat er helemaal niets gedaan wordt. Het gaat om het afzien van doelbewust handelen en zo min mogelijk ingrijpen in natuurlijke processen. Oftewel, men moet zich overgeven aan de spontaniteit van de ‘Weg’ (Van der Leeuw 2011, 67). Dit daoïstische concept gaat zelfs op wanneer er wel een heerser aan het hoofd van de samenleving staat. In dat geval handelt het staatshoofd in harmonie met de kosmos en is hij zichzelf niet bewust van de status en de autoriteit die hij geniet (Chiang 2009, 114). In een utopie waarin er geen bestuur is en individuen een kluizenaarsbestaan leiden grijpt niemand in op het natuurlijke beloop van alle dingen en handelt dus iedereen volgens het *wuwei*-principe (Fokkema 2011, 178). Het daoïstische *wuwei*-ideaal staat ver af van de geplande en complete utopieën die het Westen heeft voortgebracht, maar het idee van een samenleving waarin men de natuurlijke balans behoudt en niet ingrijpt in bestaande processen is wel degelijk utopisch te noemen.

Net als in het verhaal over de *Perzikkbloesembron* ontdekken hoofdpersonages in daoïstische vertellingen doorgaans een andere wereld via een doorgang in een grot, waardoor de ideale samenleving is afgesloten van de realiteit (Zhang Songhui, 1994, 49). De grot kan geassocieerd worden met een tombe, baarmoeder, plek van wedergeboorte en bovennatuurlijke passage (Chiang 2009, 101). De grot past als symbool dan ook goed in een utopie als doorgang naar een betere samenleving en het ontstaan van de ideale maatschappij.

Een laatste daoïstisch begrip, dat volgens Dutton (2010, 242) de basis vormt voor een Chinese utopische traditie, is *taiping* 太平, ‘grote vrede’ of ‘grote harmonie’. De staat van ‘grote vrede’ is de staat waarin de samenleving op orde is en er geen onrust bestaat. Communicatie ligt ten grondslag aan het *taiping*-ideaal, in tegenstelling tot rituelen binnen het confucianisme (Hendrichs 1992, 85). Net als Dutton ziet Guo (2003, 197) *datong* en *taiping*

als de blauwdruk voor utopieën in China en legt hij uit dat ook het concept *taiping* door latere denkers is gebruikt in het vormen van een utopie.

Het blijkt dat tal van elementen binnen het daoïsme aangemerkt kunnen worden als een vruchtbare bron voor utopisch denken. Deze utopische elementen binnen het daoïsme komen terug in het ideaal van een compacte, simpele en rurale samenleving, die gezien kan worden als het grootste utopische ideaal binnen dit gedachtegoed. Ook moderne denkers grijpen terug naar daoïstische idealen bij het vormen van een beeld van de ideale samenleving. Het meest bekende voorbeeld hiervan is de Taiping opstand die plaatsvond in de 19e eeuw tegen het bewind van de Qing-dynastie, die een drastische verandering in de Chinese samenleving teweeg bracht. Hoewel het daoïsme het 'niets doen' verkondigt, betekent het niet dat er geen denkbeelden en ontwikkelingen hebben plaatsgevonden die hebben getracht een betere samenleving in te richten volgens de idealen van het daoïsme.

CONCLUSIE

Kent China een utopische traditie? Hoewel utopische denkbeelden niet ver te zoeken lijken in China, is er geen eenduidig antwoord te vinden op deze vraag. Het eerste obstakel in onderzoek naar een utopische traditie in China is de definitiekwestie van 'utopie'. Dit westerse concept is in eerste instantie gebaseerd op Plato's *Republiek* en werd daarna uitgebreid door More's *Utopia*, evenals het moderne proces van secularisatie. Het blijkt echter dat wanneer we de westerse definitie van een utopie loslaten, er ook voorstellingen van het ideale te vinden zijn buiten de westerse wereld en dus ook in China. De *Perzikkloesembron* is het label geworden van een utopische traditie in China, maar wanneer men verder kijkt dan deze complete utopische vertelling, drijven er verrassend veel gefragmenteerde utopische denkbeelden naar boven vanuit eeuwenoud Chinees gedachtegoed.

In plaats van de tegenstelling te benadrukken tussen utopische denkbeelden in het Westen en China, is het ook relevant om te zien hoe beide tradities samenkomen en elkaar aanvullen. Het begrip 'utopie' wordt verbreed, door te omarmen dat utopische voorstellingen niet enkel beperkt zijn tot een bepaald geografisch gebied of een bepaalde cultuur. De harmonie en tijdloosheid binnen Chinese utopische gedachten zijn elementen die het bestaande veld van utopische uitingen kunnen verrijken.

In China zijn het confucianisme en het daoïsme de wereldbeelden die een vruchtbare bron zijn voor utopisch denken. Het gouden tijdperk waar confucianisten naar terugverlangen blijkt een grote inspiratie voor het creëren van een nieuwe utopie en ook de daoïstische voorstelling van een simpele rurale samenleving biedt een alternatief voor de gevestigde orde. Ook vandaag de dag wordt deze traditie van utopisch denken voortgezet in China.

Zowel het confucianisme als het daoïsme streven naar eenheid en harmonie binnen een samenleving, zij het in een ideaal van *datong* of *taiping*. In China wordt doorgaans gedacht in termen van eenheid en harmonie en wordt er gestreefd naar integratie in plaats van segregatie (Fokkema 2011, 193). In de politiek van de Volksrepubliek spelen eenheid en harmonie tot op vandaag de dag nog altijd een centrale rol. Met deze informatie in het achterhoofd blijkt duidelijk dat de Chinese utopische traditie wel degelijk bestaat. De combinatie van het confucianisme en het daoïsme leidt tot een ideaal van eenheid en een utopie waarin het streven naar universeel geluk centraal staat; een ideaalvoorstelling waar ook moderne Chinese denkers zich nog steeds over buigen.

Een utopische traditie bestaat in China in verspreide fragmenten in de literatuur, ideeën van verschillende denkers, verlangens naar vroeger en hoop voor de toekomst. Zowel ‘perzikbloesembron’ als ‘ideale samenleving’, ‘wereld van grote eenheid’ en ‘illusionair land’ zijn woorden die vanuit het Chinees vertaald kunnen worden als ‘utopie’. Dit zijn stuk voor stuk woorden waarbij een Chinees zich niet per definitie bewust is van het concept van een utopie, net zoals Chinese kinderen de zoektocht naar de perzikbloesembron vanzelfsprekend vinden in hun favoriete animatiefilm. Stiekem schuilt er een lange utopische traditie in al deze termen. De vorming van nieuwe utopieën is in China nooit ver weg.

BRONNEN

- CALLAHAN, William A. 2003. "Confucian Harmonizing: Utopia, Dystopia and Heterotopia in Chinese Thought." *Journal of Comparative Asian Development* 2.2: 233–257.
- CALLAHAN, William A. 2004. "Remembering the Future – Utopia, Empire, and Harmony in 21st-Century International Theory." *European Journal of International Relations* 10.4: 569–601.
- CHESNEAUX, Jean. 1968. "Egalitarian and Utopian Traditions in the East." *Diogenes* 16.62: 76–102.
- CHIANG, Sing-chen Lydia. 2009. "Visions of Happiness: Daoist Utopias and Grotto Paradises in Early and Medieval Chinese Tales." *Utopian Studies* 20.1: 97–120.
- DUTTON, Jacqueline. 2010. "'Non-western' Utopian Traditions." In *The Cambridge Companion to Utopian Literature*, 223–58. Cambridge University Press.
- FOKKEMA, Douwe. 2019. "Chinese Philosophers and Writers Constructing Their Own Utopias." In *Perfect Worlds*, 165–94. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- GUO, Baogang. 2003. "Utopias of Reconstruction: Chinese Utopianism From Hong Xiuquan to Mao Zedong." *Journal of Comparative Asian Development* 2.2: 197–209.
- HENDRISCHKE, Barbara. 1992. "The Daoist Utopia of Great Peace." *Oriens Extremus* 35.1: 61–91.
- HO, Koon-ki T. 1983–1986. "Several Thousand Years in Search of Happiness: The Utopian Tradition in China." *Oriens Extremus* 30: 19–35.
- LEEUW, Karel Van Der. 2011. *Het Chinese Denken: Geschiedenis Van De Chinese Filosofie in Hoofdpijnen*. Leiden: Stichting Shilin.
- LEVITAS, Ruth. 2016. "Introduction: The Elusive Idea of Utopia." *History of the Human Sciences* 16.1: 1–10.
- LI, Guangyi 李广益. 2011. "Zhongguo gudai wutuobang xulun 中国古代乌托邦叙论." *Zhongzhou daxue xuebao* 中州大学学报 28.3: 79–82.
- PU, Hui 逃切. 2010. "xian Qin Ru, Dao 'tong', 'yi' lun 先秦儒，道‘通’，‘异’论." *Xibei Daxue Wenxueyuan* 西北大学文学院 37.5: 42–47.
- SHI, Ran. 2017 "On the Differences of Early Utopian Visions Between China and Western Society." translated by Yu Ya-ping. *Journal of Literature and Art Studies* 11: 1423–1430.
- ZHANG, Longxi. 2002. "The Utopian Vision, East and West." *Utopian Studies* 13.1: 1–20.
- ZHANG, Songhui 张松辉. 1994. "Taohuayuan de yuanxing shi daojiao Mao Shan dongtian 桃花源的原型是道教茅山洞天." *Religious studies* 宗教学研究 1: 47–52.
- ZHANG, Xinxin 张昕昕. 2014. "Zhongxifang xiangxiang zhong de letu: wutuobang yu taohuayuan 中西方想象中的乐土：乌托邦与桃花源." *Huangshan xueyuan xuebao* 黄山学院学报 16.6: 55–60.